

УДК 372.2.18(477)

Тетяна Конівіцька, викладач Дослідницького Центру Міністерства освіти та науки,
молоді та спорту України при Національному університеті
“Львівська політехніка”

РЕАЛІЗАЦІЯ ПРИНЦИПУ НАСТУПНОСТІ ДОШКІЛЬНОЇ І ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ – ПЕРШИЙ КРОК ДО НЕПЕРЕРВНОЇ ОСВІТИ

У статті висвітлюється проблема реалізації принципу наступності дошкільної і початкової освіти як першої ланки в системі неперервної освіти з точки зору забезпечення інноваційними освітніми технологіями та науково-методичним забезпеченням. Розкрито сутність понять “неперервність” і “наступність”. Проаналізовано проблемні питання і сформувано заходи щодо реалізації принципу наступності в системі неперервної освіти.

Ключові слова: неперервна освіта, наступність, інноваційні освітні технології, навчально-методичне забезпечення.

Лит. 10.

Постановка проблеми. Система національної освіти на сьогоднішній час зазнає значних змін в управлінні навчання на усіх її рівнях. Тому актуальним є питання збереження відповідностей між її ланками. Одним із напрямів удосконалення системи освіти є її реформування на засадах неперервності. Питання неперервної освіти набуває все більшої актуальності в Україні, оскільки сьогоднішнє суспільство вимагає знання і володіння інноваційними технологіями, без яких людина не зможе повноцінно реалізувати себе, тому повинна удосконалювати свої знання, навички і вміння протягом всього свого життя.

Ідея неперервної освіти як перехід від конструкції “освіта на все життя” до конструкції “освіта впродовж життя” виникла як відгук на вимоги сучасної цивілізації, що характеризується надзвичайно високими темпами соціальних і технологічних змін [8, 7].

Проблема неперервності освіти є однією із найважливіших в сучасній освіті. Що розуміється під поняттям “неперервність”? У педагогічних словниках термін “неперервна освіта” не визначений. За означенням О.Л. Кошелева [5, 261], неперервність – це цілеспрямоване отримання людиною потрібних знань, умінь і навичок протягом всього життя в навчальних закладах або в процесі саморозвитку, самовиховання та самореалізації. А.М. Богуш зазначає [1, 3], що чинниками феномена “неперервність” є наступність, спадкоємність, перспективність, які забезпечують цілісність освіти. Принцип неперервної освіти бере свій початок із забезпечення наступності між першими її ланками – дошкільною і початковою освітою. Це перший крок, де реформування повинно відбуватися на засадах наступності і неперервності. Н.М. Гордій [2, 4] розглядає наступність як закономірність

психічно-фізичного розвитку; як умову реалізації безперервної освіти; як принцип навчання і виховання.

Проте, сьогодні в педагогіці не достатньо розглядаються питання реформування принципу наступності дошкільної і початкової ланок в системі неперервної освіти з точки зору забезпечення інноваційними освітніми технологіями і доступу до них закладів дошкільної освіти та впровадження науково-методичним заходів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема наступності дошкільної і початкової ланок освіти була і є в центрі уваги багатьох вчених. Забезпечення наступності пов'язаних між собою ланок навчання обґрунтована в працях Я.-А. Коменського, В. Сухомлинського, К. Ушинського. Сучасні науковці А. Богуш, Г. Беленька, О. Богініч, Н. Гордій, Л. Калмикова, Т. Котик, Г. Назаренко, О. Савченко, Н. Черепаня та інші, розглядають питання наступності в різних аспектах. Їх дослідження спрямовуються на розгляд різноманітних питань щодо принципу наступності дошкільної та початкової освіти: проблеми реалізації принципу наступності; ролі принципу наступності в системі неперервної освіти; підготовки і підвищення професійної компетентності педагогічних кадрів; реалізація принципу наступності у громадянському вихованні; умовам і напрямкам забезпечення наступності у навчанні рідної мови як важливого фактору наступності дошкільної і початкової освіти; наступність в економічній освіті учнівської молоді; розгляду наступності поряд з такими складовими як спадкоємність і перспективність.

Науковці дають різні означення терміну “наступність” в системі неперервної освіти. О. Малетич вважає, що наступність потрібно розглядати як один із основоположних принципів неперервної освіти, завданням якої є забезпечення

РЕАЛІЗАЦІЯ ПРИНЦИПУ НАСТУПНОСТІ ДОШКІЛЬНОЇ І ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ – ПЕРШИЙ КРОК ДО НЕПЕРЕРВНОЇ ОСВІТИ

цілісного розвитку особистості в навчанні дітей на перших двох ланках системи неперервної освіти. Таке розв'язання поставленого завдання дасть змогу вирішити проблему наступності між дошкільною та початковою ланками освіти на сучасному рівні [7, 87]. Л. Крайнова характеризує як об'єктивну закономірність процесу учіння, в тому числі процесу навчання української мови [6, 11].

Проаналізувавши ряд підходів [1, 2, 5, 6, 7] до визначення терміну “наступність” в системі неперервної освіти, можна охарактеризувати наступність дошкільної і початкової освіти як важливу умову неперервної освіти, яка повинна забезпечити єдність, взаємозв'язок та узгодженість мети, змісту, методів та форм навчання і виховання, враховуючи вікові особливості дошкільників.

Метою статті є виявлення проблемних питань і формування заходів щодо реалізації принципу наступності в системі неперервної освіти.

Виклад основного матеріалу. Дошкільна освіта є першою обов'язковою складовою частиною неперервної освіти в Україні, яка спрямована на забезпечення всестороннього розвитку дитини дошкільного віку відповідно до її здібностей, нахилів, індивідуальних особливостей, психічного та фізичного стану, умінь та навичок, які будуть розвиватися в майбутньому. Початкова школа продовжує всебічний розвиток дітей, враховуючи особливості загальноосвітньої школи.

Однак, проаналізувавши сучасні тенденції розвитку освіти, все більш помітні спільні характеристики дошкільної і початкової ланок, до яких можна віднести:

- спільний погляд на особливості дитини;
- створення належних умов для формування позитивних якостей (свідомості, правильної спрямованості, самоповаги і поваги до оточуючих та ін.);
- розв'язання основних завдань дошкільної і початкової освіти, що вимагає компетентного підходу (встановлення цілей освіти на кожному з цих рівнів, узгодження єдиної методичної системи освіти, побудова єдиної змістовної лінії в предметних галузях);
- формування методів поведінки, пізнавальних і психічних процесів.

Питання наступності дошкільної і початкової освіти розглядається як на державному рівні, так і органами місцевого самоврядування. Одним із завдань педагогічних колективів дошкільних закладів, методичних служб і органів управління є забезпечення наступності дошкільної і початкової освіти, тобто реалізація принципу наступності в системі безперервної освіти у змісті, формах та методах навчально-виховної роботи.

Існує ряд факторів, які впливають на забезпечення принципу наступності найперших ланок освіти. Потрібно враховувати як загальні особливості розвитку питання наступності, так і індивідуальні, які залежать від певних умов, за яких реалізація цього принципу вимагає додаткової уваги.

В результаті аналізування літературних джерел встановлено проблемні питання, які виникають при взаємодії дошкільної і початкової ланок освіти на сучасному етапі інноваційного розвитку суспільства, яке з кожним роком вимагає покращення рівня освіти і забезпечення наступності між її ланками, що лежить в основі неперервної освіти. До таких слід віднести:

- недостатнє забезпечення дошкільних закладів сучасними інноваційними технологіями, інформаційними комп'ютерними технологіями;
- недостатнє забезпечення інноваційним програмним, нормативним, дидактичним та навчально-методичним забезпеченням;
- недостатньо сформована матеріально-технічна база для проведення занять;
- несистематичне проведення моніторингу якості освіти щодо принципу наступності дошкільної і початкової ланок;
- недостатня підготовка педагогів та підвищення кваліфікації вчителів і вихователів, які повинні враховувати інноваційний розвиток освіти і вікові особливості на етапі переходу дітей з одного навчального комплексу в наступний, більш складний;
- недостатнє врахування роботи з батьками як дітей дошкільного віку, так і першокласників.

Для вирішення цієї проблеми державними актами [4, 3] визначено пріоритетні напрями роботи дошкільних навчальних закладів у 2011/2012 навчальному році. Педагогічним колективам дошкільних навчальних закладів особливу увагу необхідно звернути на розв'язання таких питань:

- організація освітнього процесу з дітьми 5-річного віку;
- забезпечення наступності в роботі з дітьми старшого дошкільного віку та учнями перших класів та створення розвивального життєвого простору для дітей дошкільного віку;
- створення розвивального простору для дітей дошкільного віку.

Отже, основними завданнями дошкільного підрозділу щодо забезпечення наступності є створення умов для розвитку та формування фізично здорової, творчої, життєво компетентної особистості, здатної реалізувати свій потенціал у сучасному суспільстві, вдосконалення роботи зі школою та батьками щодо забезпечення

РЕАЛІЗАЦІЯ ПРИНЦИПУ НАСТУПНОСТІ ДОШКІЛЬНОЇ І ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ – ПЕРШИЙ КРОК ДО НЕПЕРЕРВНОЇ ОСВІТИ

наступності в роботі з дітьми старшого дошкільного віку та учнями початкових класів.

Проблемою ефективного забезпечення наступності освіти займаються багато науковців. Для реалізації принципу наступності пропонуються такі напрями діяльності: складання перспективного плану розвитку закладу для кожного дошкільного закладу та розроблення відповідних Програм розвитку освіти на найближчі роки, створення і виконання яких є одним із етапів вирішення проблеми неперервності. Проте впровадження їх в освітній процес має певні труднощі, оскільки потребує підвищення ефективності роботи як дошкільних закладів, так і початкової школи, а це вимагає впровадження системи науково-методичних заходів: нормативного забезпечення, програмного та навчально-методичного забезпечення, удосконалення компетентності педагогів, а також додаткового фінансування. Фінансування відбувається за рахунок державного бюджету та місцевих бюджетів, але, на жаль, не в такій мірі як потребують дошкільні заклади.

Кабінетом Міністрів України затверджена Державна цільова соціальна програма розвитку дошкільної освіти на період до 2017 року [3, 2], метою якої є розроблення та впровадження механізму розвитку дошкільної освіти, забезпечення конституційних прав і державних гарантій щодо доступності та безоплатності здобуття дошкільної освіти у державних та комунальних дошкільних навчальних закладах. Виконання цієї програми передбачає реалізацію державної політики у галузі освіти.

На рівні міської або районної методичної служби функціонування системи науково-методичних заходів забезпечить взаємодію між дошкільним і загальноосвітнім закладом та підвищить компетенцію працівників і керівників відповідних установ щодо забезпечення принципу наступності.

Узагальнивши проаналізовані джерела, можна виділити основні заходи реформування дошкільної і початкової ланок освіти, враховуючи інноваційну спрямованість сучасної освіти:

- впровадження сучасних інноваційних освітніх технологій в дошкільні установи (комп'ютеризація, підключення до мережі Інтернет);

- підвищення інноваційного рівня науково-методичного забезпечення (розроблення електронних посібників, віртуальних лабораторій, освітніх порталів, сторінки навчального закладу, електронної пошти для батьків) і забезпечення доступу до них закладів дошкільної освіти.

Використання інноваційних технологій та науково-методичного забезпечення сприятиме:

- підвищенню компетенції працівників педагогічного закладу на усіх рівнях;

- підвищенню інтелектуального рівня розвитку дітей;

- удосконаленню системи управління освітніх закладів;

- покращенню якості виховання і навчання в системі дошкільної і початкової освіти;

- вищій активності батьків до шкільного навчального закладу завдяки інформатизації.

Отже, покращення науково-методичного забезпечення та розвиток інноваційних технологій дасть поштовх до забезпечення цілеспрямованого, поступового розвитку принципу наступності в системі неперервної освіти.

О.П. Якубенко [10, 27] вважає, що система неперервної освіти повинна мати державно-суспільний характер і забезпечувати наступність освітніх програм та рівнів освіти.

Наступність у змісті дошкільної і початкової освіти має забезпечити взаємозв'язок двох програм: Базової програми розвитку дитини дошкільного віку “Я у Світі”, яка на сьогодні набула значного впровадження, та Державної програми початкової загальної освіти. Базова програма має забезпечити розвиток дитини у чотирьох сферах життєдіяльності – “Природа”, “Культура”, “Люди”, “Я сам”, які повинні сформувати мовленнєву, пізнавальну, фізичну, соціально-моральну, емоційно-ціннісну, художньо-естетичну і креативну лінії розвитку. Державна програма початкової освіти включає знання в освітніх галузях, таких як мова і література, математика, мистецтво, технологія, людина і світ, які є навчальними предметами. Зміст цих програм різний і яким чином має відбуватися реалізація принципу наступності між дошкільною і початковою освітою згідно цих програм не зовсім зрозуміло. Як бачимо, ці програми не взаємодіють між собою, не передбачають послідовного переходу від змісту виховання в дитячих закладах освіти до навчання в початковій школі.

На думку Н.І. Черепаня [9, 70], цікавим є те, що у Базовій програмі відображено вимоги щодо оновлення змісту освіти дитини від народження до шести (семи) років життя, зокрема до інваріантної частини. Однак навчання дітей у школі починається з 6 років, що визначено законодавчо, тому важко зрозуміти, як за таких вимог буде реалізовано принцип наступності між школою і садком.

На нашу думку, важливими завданнями щодо забезпечення принципу наступності дошкільної і початкової освіти є:

- проведення спільних науково-методичних

РЕАЛІЗАЦІЯ ПРИНЦИПУ НАСТУПНОСТІ ДОШКІЛЬНОЇ І ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ – ПЕРШИЙ КРОК ДО НЕПЕРЕРВНОЇ ОСВІТИ

семинарів-практикумів, конференцій, консультацій, круглих столів, педчитань вчителів початкових класів і керівників районного чи обласного відділів освіти;

- інформування і вільний доступ до навчально-методичного забезпечення;

- самоосвіта працівників освітніх закладів і підвищення фахової майстерності;

- взаємовідвідування відкритих занять у дошкільних навчальних закладах і уроків у початковій школі;

- залучення дошкільнят і дітей початкових класів до участі у спільних творчих групах, педагогічних проєктах;

- розробка та видання методичних рекомендацій і порад;

- взаємообмін досвідом між педагогами дошкільної і початкової ланок освіти щодо проблем забезпечення наступності та дослідження стану реалізації принципу наступності;

- складання і затвердження спільного плану заходів на методичних об'єднаннях вихователів і вчителів тощо.

Дошкільне і початкове навчання не може існувати без співпраці з батьками, які відіграють безпосередню роль у цьому процесі. Тому особливу увагу слід приділити такому аспекту, як забезпечення наступності через взаємну співпрацю з батьками. До основних напрямків підвищення рівня співпраці з батьками можна віднести:

- проведення Днів відкритих дверей для батьків;

- розроблення і проведення анкетування батьків дошкільників з питань готовності дітей до початкової школи;

- проведення зустрічей вчителів початкової школи з батьками майбутніх першокласників на батьківських зборах з питань підготовки дітей до школи;

- впровадження програми “Електронна пошта для батьків”;

- підготовка енциклопедій для батьків і створення інформаційно-консультаційних центрів;

- організація “педагогічної вітальні” та проведення лекторій для батьків щодо обговорення питань, які є актуальними у певний навчальний період.

Реалізація принципу наступності не може повноцінно відбуватися без взаємної організації виховної роботи дошкільників і дітей початкової школи. Важливим напрямом реалізації принципу наступності в навчанні дітей дошкільного та молодшого шкільного віку є адаптація першокласників до шкільних умов [8, 9]. Для цього потрібно проводити спільну роботу, зокрема:

- проведення екскурсій у загальноосвітній навчальний заклад, “День школи у дитячому садку”;

- відвідування дітьми старшого дошкільного віку загальношкільних свят (“Свято Букварика”, День знань, День вчителя тощо);

- організація конкурсів, змагань;

- відвідування музеїв, дитячих і лялькових театрів тощо.

Висновки. Проаналізувавши наукові джерела, узагальнивши підходи до вивчення проблеми реалізації принципу наступності дошкільної і початкової освіти, можна констатувати, що наступність між першими ланками освіти є важливою умовою реалізації неперервної освіти. Водночас слід зауважити, що питання забезпечення принципу наступності розв'язане теоретично, але існують окремі проблеми невідповідності практичного впровадження його в діяльність національної системи освіти. Ефективне забезпечення принципу наступності повинно здійснюватися через впровадження інноваційних технологій та системи науково-методичних заходів: нормативне забезпечення, програмне та навчально-методичне забезпечення, удосконалення компетентності педагогів. Запропоновані заходи реалізації принципу наступності дошкільної і початкової освіти з точки зору забезпечення інноваційними освітніми технологіями і науково-методичним забезпеченням та доступу до них дошкільних навчальних закладів передбачає підвищення рівня навчання і виховання та реалізації наступності в системі неперервної.

1. Богуш А.М. Підготовка педагогічних кадрів до реалізації принципу наступності дошкільної і початкової ланок освіти // А.М. Богуш / Гуманізація навчально-виховного процесу: збірник наукових праць. – Слов'янськ: видавничий центр СДПУ, 2007. – С. 3 – 8.

2. Гордій Н.М. Напрямки наступності дошкільної та початкової шкільної освіти / Н.М. Гордій // [Електронний ресурс] – 2009. – Режим доступу: <http://www.rusnauka.com/26.../Pedagogica.htm>

3. Державна цільова соціальна програма розвитку дошкільної освіти на період до 2017 року затверджена постановою Кабінету Міністрів України від 13 квітня 2011 р. N 629.

4. Інструктивно-методичний лист “Про роботу дошкільних навчальних закладів у 2011 – 2012 навчальному році” – лист МОН України №1/9 – 482 від 20.06.2011 р.

5. Кошелєв О.Л. Забезпечення наступності в системі неперервної освіти / О.Л. Кошелєв, В.О. Гринько // Гуманізація навчально-виховного процесу: збірник наукових праць. – Слов'янськ: видавничий центр СДПУ, 2007. – С. 260 – 264.

6. Крайнова Л. До проблеми наступності між

ФОНОСТИЛІСТИЧНА СКЛАДОВА ЯК ЗАСІБ ВИРАЖЕННЯ ЗМІСТУ ТА ВІДТІНКІВ ВИСЛОВЛЮВАННЯ

дошкільним навчальним закладом і школою / Крайнова Любов // Дошкільна освіта. – 2010. – №1(27). – С. 11 – 17.

7. Малетич О. Наступність як актуальна проблема сучасної освіти / О. Малетич // Вісник інституту розвитку дитини. Серія: "Філософія. Педагогіка. Психологія" [Текст]: збірник наукових праць. / Нац. пед. ун-т ім. М.П. Драгоманова; редкол. В.П. Андрущенко (голова) [та ін.]. – К.: Вид-во НПУ ім. М.П. Драгоманова, 2011. – Вип. 13. – С. 83 – 87.

8. Назаренко Г.І. Організаційно-педагогічні умови

забезпечення наступності в навчанні дітей дошкільного та молодшого шкільного віку: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: спец. 13.00.09 – "Теорія навчання" / Назаренко Г.І. – Кривий Ріг, 2002. – 21 с.

9. Черепаня Н.І. Реалізація принципу наступності дошкільної та початкової освіти / Н.І. Черепаня // Педагогічний альманах. – 2011. – Випуск 9. – С. 68 – 74.

10. Якубенко О.П. Неперервна освіта: реалії та перспективи / О.П. Якубенко // Інформаційний бюлетень. – К.: – 2010. – №3. – С. 23 – 29.

Стаття надійшла до редакції 20.06.2012

УДК 811.111'344'38

Антоніна Чернявська, викладач кафедри практики англійської мови,

факультету романо-германської філології,

Віра Навроцька, викладач кафедри практики англійської мови,

факультету романо-германської філології,

Дрогобицького державного педагогічного університету
імені Івана Франка

ФОНОСТИЛІСТИЧНА СКЛАДОВА ЯК ЗАСІБ ВИРАЖЕННЯ ЗМІСТУ ТА ВІДТІНКІВ ВИСЛОВЛЮВАННЯ

У статті розглянуто інтонаційні стилі, сукупність лінгвістичних компонентів та екстралінгвістичних факторів, що сприяють передачі змісту та відтінків висловлювання.

Ключові слова: інтонаційний стиль (фоностиль), пауза, наголос, тон, ритм, темп, мовленнєва ситуація.

Літ. 7.

Фоностилістика є одним із розділів стилістики, що вивчає реалізацію потенційних функціонально-стилістичних можливостей мови на фонетичному рівні залежно від мети та завдань спілкування, характеру змісту, типу мислення та різних ситуативних можливостей у тій чи іншій соціальній сфері.

Мета статті – здійснити огляд екстралінгвістичних факторів, що відіграють роль у формуванні фоностилів та розглянути різні компоненти передачі відтінків комунікативного акту.

Предметом дослідження є використання відповідних екстралінгвістичних засобів для успішної передачі змісту висловлювання.

Об'єктом дослідження є фоностилі, зокрема, такі засоби, як паузація та акцентуація.

Актуальність. Матеріал, викладений у статті, може поглибити уявлення про функціонування англійської мови, зацікавити студентів, спеціалістів та всіх, хто цікавиться фонологією та лінгвістикою.

Одним з головних завдань фоностилістики є виявлення різних фонетичних модифікацій, зумовлених екстралінгвістичними факторами.

Під фонетичним стилем (фоностилем) розуміють сукупність сегментних та супрасегментних засобів, які реалізуються в конкретній екстралінгвістичній ситуації та виконують

визначені функції, при цьому важливим диференціальним показником стильової приналежності є інтонаційна структура.

У лінгвістиці послідовно вивчений механізм взаємодії екстралінгвістичних факторів з метою виявлення функціональних стилів. Одним з найбільш важливих факторів, що формують артикуляційну специфіку стилю є тип мовленнєвого акту, а саме, офіційність чи неофіційність мовлення. До уваги також беруть кількість слухачів, сферу діяльності, соціальний статус мовця та інше.

Різні лінгвісти подають різні екстралінгвістичні фактори, які вважають більш важливими для створення класифікації фоностилів.

Так, одні розрізняють екстралінгвістичні фактори за наступними ознаками: мета та предмет висловлювання, ступінь підготовленості мовців, відносини між мовцями, їх соціальний статус, ставлення мовця до змісту висловлювання, соціокультурні умови спілкування, зовнішні умови спілкування [4, 65].

Інші ж пропонують розділити екстралінгвістичні фактори на головні та другорядні. До головних вони відносять наступні: суспільна сфера спілкування, зміст/тема висловлювання, наголос на важливість якості мовлення. До другорядних відносять: ступінь підготовленості мовця, відносини між тим,